

טנקים סובייטיים בסיוע צמוד

רס"ן ל. נ.

מה לקחם של הנסיונות הרבים אשר היו לצבא הסובייטי בשיתוף התקפי בין טנקים ורגלים? ומה מסקנות מלקח זה המשמשות כיום קורמנחה לצבא הסובייטי — וודאי לכל הצבאות המנסים לשאוב מאוצר נסיונו הטקטי?

בין הטנקים לבין הרגלים — ועל סיועם היעיל של יתר החילות;

● יעילותו של שיתוף-פעולה זה מותנית, בראש וראשונה, בידיעת אורח-הלחמה הבין-חילי עלידי מפקדי חיל-השריון וידיעת כללי הפעלת יחידות ועוצבות שריון עלידי מפקדי חיל-הרגלים.

הבה נסקור בקצרה כיצד מנמק המחבר את נכונות עקרונות אלה, אשר הסתכמו וגובשו בלקחי שנות-הסיום (45—1944) של מלחמת-העולם השנייה והמהווים כיום מקוריניקה ישיר ועיקרי להשראתם המבצעית של כוחות-השריון הסובייטיים ושל עוצבות-הרגלים הנעזרות עלידם.

צימוד יחידות טנקים לעוצבות-הרגלים

במשך כל מהלכה של מלחמת-העולם השנייה היו הטנקים הסובייטיים, שהועדו למתן סיוע צמוד לחיל-הרגלים, מאורג-

בגליון יוני 1962 של „כתבהעת ההיסטוריה-הצבאית” של מיניסטריון-ההגנה הסובייטי הופיע מאמרו של קולונל בנגישוב בשם „תפעול טנקים בסיוע צמוד לחיל-הרגלים במבצעים התקפיים במלחמת-העולם-השנייה”. בדומה למאמרים אחרים מסוג זה, בולטת גם בו המגמה לתאר את העובדות באופן שיאפשר ויכוח את נכונותם של אותם עקרונות תורתיים שתוקפם מקובל בשעת הכתיבה. ואלה הם:

- יחידות ועוצבות רגלים — הכרח הוא שתסתייענה סיוע צמוד עלידי יחידות, או עוצבות של טנקים, ועל כן יש לכלול יחידות-טנקים אורגניות במבנה של עוצבות-רגלים;
- ריכוז מאמץ השריון-המסייע-הצמוד בכיוון המאמץ העיקרי;
- הטנקים הנמצאים בסיוע צמוד — הנם גרעין-המחץ, שמסביבו מתרכזים מאמצי יחידות חיל-הרגלים;
- הצלחת ההתקפה מושתתת על שיתוף ותיאום הדוקים

מקום הטנקים בהסתערות

בהסתערות מהוים הטנקים את גרעין כוח-ההלם, המשמיד את אמצעי-האש של האויב המפריעים להתקפה. אי-לכך, מקומם של הטנקים הוא בראש המערך המסתער. הרגלים נעים מאחורי הטנקים, במרחק 200 עד 400 מ' מהם. רגלים אלה מנצלים את השגיהם של הטנקים — וברובו זמן מחפשים עליהם מפני אמצעי הנ"ט של המגן; ואילו יחידות-ההנדסה שבעוצבות-הרגלים משמשות כמוליכים ומראי-דרך לטנקים המתקדמים דרך הפרצות שבמכשולים ובשדות-המוקשים, בשטחים קשי-מעבר ומעברים שנפרצו בתוך מכשולים. המרחק המצומצם-יחסית בין הטנקים לבין הרגלים בא לשמור על אחידות ההתקפה (ולגבי קר-החפירות הראשון — על בר-זמניותה). ומשאיפה זו נובע גם הצורך לנייד את הרגלים, באמצעות כל-ירכב המתאימים לכך מבחינת כושר-תנועתם ומידת-שריונם, כדי שיוכלו לעמוד בקצב ההתקדמות המוכתב על-ידי רכב-השריון.

הצורך להגן על הטנקים מפני האש הנ"ט של האויב מחייב שיימצאו בקרבם של טנקים הפורצים קדימה האמצעים הנ"חוצים לכך (וזאת לזכור: אין זה מיעודו התקין של הטנק הסוביטי להלחם בשריון האויב). בהתחלה שימשו לתכלית זו תותחים נ"ט גרורים. במשך הזמן הוחלפו בחלקם בתותחים המורכבים על שלדות-טנקים, אשר הוקמה עליהן תיבת-שריון קבועה המגנה על התותח ועל הצות. הכונה ל"ס.א.ו." ("כ"תותח בעל היסע עצמי"), שהנו טנק לכל דבר — פרט לעובדה שאין בו צידוד הקפי. תותחים מתנייעים משוריינים אלה נעים במרחק 100 עד 200 מ' מאחורי הטנקים וכן באגפיהם — ומתפקידם להשמיד את אמצעי הנ"ט (כולל הטנקים) של האויב המסכנים את הטנקים המסתערים. הכלל

הוא שהתותח המוצב ב"ס.א.ו." יהיה בעל עצמה (קוטר, טוח ועוד) גדולה מזו של הטנק עליו הוא מגן (אם כי השלדה של השנים זהה לרוב). וכתוצאה, יכול הוא להדביר ממרחק מתאים גם אמצעים נ"ט כאלה של האויב (המוצבים בעמדות מבוצרות) אשר הטנק לא היה מסוגל להתגבר עליהם.

* המחבר המסכם כאמור את מיצוי לקחיה של מלחמת-השריון בפועל, מתכוון כמובן לתנאי מלחמה קונבנציונלית. מאמרים ובי-רויים המתפרסמים בעתונות-הצבא הסובייטית בשנים האחרונות מוכיחים שלפי התפיסות המותאמות לתנאי לוחמה-גרעינית לא תעלה צפיפות הטנקים בדרג-ראשון מסתער על 10 עד 15 כל-י שריון לקילומטר-החזית.

נים ביחידות עצמאיות, הכפופות למפקדות גבוהות (של ארמיה או חזית). רמה זו היא אשר הקצתה את יחידות הטנקים — ממבצע למבצע, ולפרק-זמן מוגבל — לעוצבות-השדה. שיטה זו היתה מחויבת-המציאות בגלל מיעוטם היחסי של כלי-השריון המצויים לעומת רוחבה של זירת המלחמה. בשיטה זו נתגלו מגבלות רבות. ראשית, הקצאת הטנקים לרגלים לעתים מזומנות בלבד גרמה תכופות להעדר הבנה-הדדית מספקת בין המפקדים משני החילות; היא גולה זמן — שנדרש לתיאום ולאיימונים-משולבים מוקדמים. נוסף לכך היתה שיטה זו של הקצאת טנקים לזמן מוגבל בלבד, מחלישה את רגשי-האחריות של מפקדי חיל-הרגלים הן לתפעולם הטקטי הנכון של הטנקים שסופחו אליהם זמנית והן לצרכיהם התח-זוקתיים.

זאת ועוד. לקחי המלחמה — שהיו לדעת המחבר, שליליים — פוסלים בעיניו גם את השיטה לפיה היו מקצים לרגלים-מסתערים טנקים מתוך העוצבות המשוריינות והממוכנות, אשר יעודן העיקרי היה (ונשאר אף כיום) ניצול ההצלחה, לאחר

ביצירת קבוצות של טנקי-סיוע-צמוד לפי מספר גדודי-רגלים התוקפים בדרג-ראשון, והכפפתן למפקדי גדודים אלה, היטיבו לודא שיתוף-פעולה, והשיגו השג-קרוב רב יותר, מאשר על-ידי הפעלת טנקים בקבוצות-סיוע לרגימנטים או דיביזיות. ובראש וראשונה התבטא הדבר בהגברת קצב ההבקעה ובהעמקת הת-קדמות הגייסות ליום-לחימה.

שהרגלים, והטנקים המסייעים להם בצמוד, ביצעו את ההבקעה הראשונית המאפשרת פעולה בעומק האופרטיבי. שיטה זו, שנקטו בה פעמים רבות במהלך המלחמה, היה בה כדי להחליש את עצמת העוצבות הניידות ולהשהות את הכנסתן לפעולה בבוא הזמן למילוי תפקידן העיקרי הזה. נראה כי הלקח שנצטבר בשלהי המלחמה, עורר מחשבה על צורך בהכללת יחידות-טנקים תקינות בתוך עוצבות-רגלים.

נסקי-הסיוע-הצמוד - לצאצא העיקרי

נסיון המלחמה הוכיח שבכל התקפה הכרחי שטנקים יתלוו לרגלים. מידת השתתפותם של הטנקים ואופן ריכוזם, מותנים באופי מערך-ההגנה העומד להפרץ, בתנאי הקרקע ומזג-האוויר ובמספר הטנקים המצוי. בהתאם לאלה נקבעת, בראש-דרא-שונה, החלטתו של המפקד העל-חילי, בנוגע לכיוון המאמץ-העיקרי בכלל ולשיתוף הטנקים בו. בגזרה בה הוחלט להפעיל את המאמץ-העיקרי תהיה, כידוע, צפיפותם של כל החילות גדולה ככל שאפשר. ברם, צפיפות הטנקים המסתערים בדרג אחד מוגבלת ביכולתם לתמרן בשדה-הקרב — והכרחי שבין טנק לטנק יישמר רוח של 25 עד 50 מ'; אי-לכך לא תהיה, כרגיל, צפיפותם בדרג אחד גדולה מ-20 עד 40 טנקים לקילומטר אחד של גזרת ההתקפה*. אך צפיפות טקטית זו תגדל במהלך ההתקפה על-ידי הצטרפות טנקים נוספים הנמצאים בעורפו הקרוב של המערך התוקף — בין שיהיו אלה טנקים המתלוים להתקפה של דרגים שניים ובין טנקי-עודדה.

זה התפתח הנוהג שבכל גרוד טנקים (או אפילו בפלוגת טנקים) נמצא קצין-תצפית קדמי ארטילרי באחד מכלי-הרכב המשוריינים שלו. את הסיוע ההנדסי מספקות חבורות-פלסים המתלוות לטנקים (לעתים — ברכיבה על גביהם), והן המסייעות את המכשולים הטבעיים והמלאכותיים, או פורצות מעב-רים בהם.

אימון בין-חילי למפקדים

שיטות ההדרכה שנתגבשו בצבא הסובייטי בעקבות לקחיו בלחימת הטנקים והרגלים מושתתות, בין היתר, על ההכרה

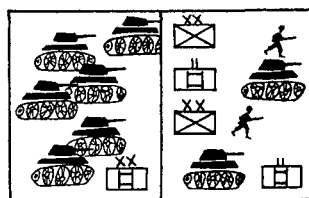
היו מקרים ש"ס.אוו" אלה הופעלו בתפקיד סיוע-צמוד לרגלים תוקפים, במקום טנקים. אולם הנסיון לא עלה יפה — שכן ה"ס.אוו" פגיע מאוד, כאשר הוא נמצא בקו-האש, ויכולת-התמרון שלו — מוגבלת.

שיתוף בין-חילי בהתקפה

שיתוף-פעולה בין-חילי הוא אחת מאבני-היסוד של התורה הסובייטית. כבר הוזכרה לעיל בעית שיתוף-הפעולה בין הטנקים לבין הרגלים בזמן ההתקפה. אך גם ליתר החילות חלק נכבד בהתקפה, המשפיע ממילא על הגדרת תפקידיהם או

אחדות מאסקנות הלקח

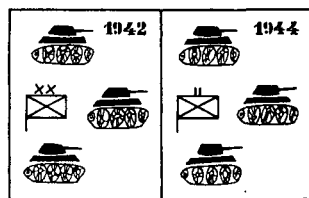
נסיונה הנרחב של המלחמה אישר וקיים עיקר גדול באמנות-המלחמה: בתוך מערך גייסות-היבשה הכרחי שיהיו לא רק עוצבות-טנקים גדולות למבצעים עצמאיים — אלא גם עוצבות-טנקים שהועדו לפעול בשיתוף צמוד עם חילי-הרגלים. הפרת עיקר זה עוד במלחמת-העולם השנייה השפיעה השפעה שלילית ביותר על פעולות התקפיות של הצבא הסובייטי ב-1941—1942. את השגיאות בעיצוב צורות תפעולם של טנקים במבצע, ומבנם הארגוני, נאלצו לתקן במהלך המלחמה — בניסיונות חמורים, במאמצים וקרבות לרוב.

נסיון המלחמה אישר את ההכרה בריכוז נמרץ של טנקים ככוח-מחץ של התקפת-הרגלים, בכיווני מאמץ-עיקרי. במהלך המלחמה בלטה העליה בעוצבות רגלים תוקפות ושל מידת ריכוזם לכיווני מאמץ-עיקרי. צפיפות טנקי הסיוע-הצמוד עלתה מ-1941—1942 ל-1944—1945 פי שלושה-ארבעה: עד ל-30—20 בקורפוס-רגלים (ו-40—30 בדיביזיות-רגלים) לק"מ חזית.

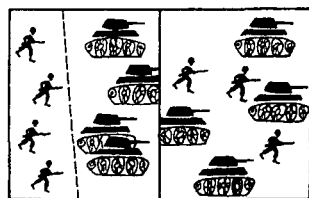

העדר נסיון של שליטה בקרב אצל מפקדי-יחידות-רגליות — לא פחות מגורם מיעוט-טנקים — הביא בשנתיים הראשונות לריכוז השליטה בידי מפקדי דיביזיות-רגלים. עם הגידול המספרי של הטנקים ועם צמיחת כושר מפקדי-הרגלים החלו לספקם אל רגימנטים וגדודים רגליים — שכן, כך הוגברו השכלול-הטכני ועצמת-ההלם של יחידות-הרגלים, אשר הן שנשאו בעיקר מעמסת-הקרב. ב-1945 כבר דוכן גוש-היסוד של טנקי-סיוע-צמוד בגדודים ורגימנטים שבדרג הראשון. והם חסכו מאמצע-סיוע לגרעין-ההלם-היסוד אשר טביבו נאגדו יחידות שאר החילות.

ב-1944 — וביחוד ב-1945 — החלו מצרפים לגדודי-רגלים (בכיוון המאמץ-העיקרי) פלוגות-טנקים, בת כ-10 כלירכב, אוסולת "ס.אוו" או אף שתייהן ביחד. יתר-עליכן: לשם מיטב שיתוף-פעולה בקרב הוקצו תכופות מחלקות (בנות 3 טנקים) לפלוגות-רובאים קבועות — ולמחלקת-רובאים צוין, הטנק המסוים שבעקבותיו יש לתקוף.

נסיון המלחמה הוכיח קשר ישיר בין תוצאות ההתקפה לתיאום המושכל של פעילות הטנקים עם אלו של שאר החילות. הגייסות נוכחו לדעת: משניתקו טנקי-סיוע-צמוד מחילי-הרגלים — חדלו למלא תפקידם — הסיוע הצמוד; אבד להם שיתוף-הפעולה והם נשאו באבדות שלא-היה-להן-צידוק.

בצורך הרב בשיתוף-פעולה בין-חילי הדוק בקרב. איש-חילי הרגלים לומד על-כן את תכונותיו של חילי-השריון, את אפשרויותיו ואת צרכיו, ולהיפך: השריונאי נדרש להתמצא

פעולתם של הטנקים המסייעים. הארטילריה — היא שצריכה לפלס באשה דרך בביצורי האויב לטנקים ולרגלים ואף להגן עליהם מפני תגובותיו ההתקפיות של הלז. לשם שיתוף-פעולה

יפה בתכונותיו של חיל-הרגלים (וכן של יתר החילות עמם הוא משתף-פעולה בזמן הקרב). בעזרת תרגילים בין-חיליים רבים מגיעים להבנה הדדית זו; ומובן שהמצאותם של טנקים אורגניים בעוצבות חיל-הרגלים מסייעת לכך בהרבה. האימון הבין-חילי המוקדם — חשיבותו מרובה במיוחד לגבי הכנת מפקדים מקרב כוחות-המילואים.

★

נוסף על עקרונות-היסוד שנמנו לעיל שופכת הסקירה אור גם על סוגיות מסוימות בתחום סיוע של טנקים לרגלים בהתקפה, כגון נוהל-קרב, שליטה, לחימה נ"ט ועוד.

אורחי נוהל ולחימה

לקראת ההתקפה, לפי הנוהל שנתגבש עם סוף מלחמת-העולם, מרוכזות יחידות-הטנקים לפני ההתקפה בשטחי כינוס במרחק של 20 עד 30 ק"מ מקו המגע עם היריב — ושם משתדלים להגביר את מצבת כוח-האדם עד לתקן, להכין הכנה-אחרונה את הרכב והציוד ולתצבר מלאי ראוי של דלק, תחמושת ואספקה. עם קבלת פקודת-התראה עוברות אותן יחידות הטנקים שנועדו לסייע ישירות לרגלים אל שטחי המתנה הנמצאים במרחק 8 עד 15 ק"מ מקו-החזית דהיינו — מחוץ לטוח האש היעילה של ארטילריה האויב. כאן נשל-מות ההכנות לקראת הקרב. מכאן עורכים את קבוצות-הסיוע, מקצים ליחידות המסייעות את קבוצות טנקי-הסיוע-הישיר, פה מתאמים את שיתוף-הפעולה עם הרגלים ועם יתר החילות.

אם ניתן הדבר — עורכים גם תרגילים משולבים.

שטחי-הערכות נקבע במרחק 1 עד 3 ק"מ מקו-המגע; והוא נתפס על-ידי הטנקים לפרק-זמן קצר ביותר, בממוצע — כשעה. אם תנאי השטח אינם מאפשרים בחירת עמדות-מוצא נוחות, נעים הטנקים ותופסים מקומותיהם בתבניות-הקרב של חיל-הרגלים עם תחילת ההרעשה הארטילרית המכונה, במהלך ההרעשה מתקדמים הם במידה הדרושה כדי שיוכלו להבקיע בהקדם, עם תום הרעשה זו (דהיינו, בשעת ה"ש"), לתוך קו-ההגנה הקדמי של האויב. או עוברים הטנקים את הדרג הקדמי של הרגלים (אשר נמצאים כבר בקו-ההתחלה) ומולי-כים אותם לעבר יעדי-ההסתערות.

אף שראשית ההתקדמות נעשית כשהטנקים נעים בתוך תב-ניות-הרגלים — מביאות כעבור זמן קצר תכונות-התנועה השונות של שני חילות אלה, והשפעת התנגדות האויב, לידי כך ש"ממילא" מתהווה בין הטנקים לרגלים לפחות אותו מרחק אשר צוין בתור הנכון והרצוי.

הדרגתיות — לעומת הקצב, פעולות סיוע-צמוד בהבקעת מערכי-אויב נשאו בדרך-כלל אופי של התקדמות הדרגתית מתואי-קרקע אחד אל משנהו. אך באורח-פעולות כזה אי-אפשר היה לטנקי-הסיוע-הצמוד להשתמש מלוא-השימוש באפשרויותיהם ההתקפיות — כי היה עליהם לתאם את קצב התקדמותם עם זה של חיל-הרגלים המסייע. והלו — כשהוא פרוס בתבניות-קרב — הרי גבול-יכולתו, כתוצאה מכושור-התנועה שלו וממידת התנגדות האויב, הוא להתקדם בשדה-הקרב בקצב עד 2—1½ ק"מ לשעה.

* כל הנתונים המספריים המובאים להלן חלים על תנאי מלחמה קונבנציונלית.

לחול התקפות-נגד. בהגיע טנקי-הסיוע הצמוד והרגלים אל המערך השני — וביחוד אל השלישי — היתה במקרים לא-מעטים התנגדות האויב גוברת במאוד: אשו הנגדית הגיעה לשיאה; נערכו התקפות-נגד על-ידי הטנקים והרגלים שלו. לנוכח התקפות-נגד כאלו הושג מיטב התוצאות באותם מק-רים בהם פגש חלק מטנקי-הסיוע באש ממצב-תנוחה את טנקי-האויב המסתערים להתקפת-נגד — בעוד שהחלק האחר הנחית בריבזמן מהלומה באגפם ועורפם של הללו.

השמירה על הקצב בהבקעה לעומק, בגלל אטיות מהלך הב-קעתם של מערכי-ההגנה השני והשלישי, נהגו כרגיל מפקדי הרגימנטים והדיביזיות הרגליים להגביר את המהלומה על-ידי הכנסתם לקרב של דרגיהם השניים. והנה עד סוף המל-חמה — ואפילו בכיווני מאמץ-עיקרי — נהגו להכניס לקרב את דרגיהם השניים של רגימנטים, דיביזיות או קורפוסים ללא טנקים. ואילו הנוהל של העתקת-כפיות של טנקי-סיוע-צמוד בדרג הראשון של יחידות או עוצבות רגליות, לסיוע לחימתם של הדרגים השניים — לא הצדיק עצמו. העתקת הכפיות הפרה בדרך-כלל את שיתוף-הפעולה של הטנקים עם הרגלים והארטילריה; ובסופר-שלחשבוני-גרמה להפסד קצב-ההתקפה.

לחימה נ"ט. כנאמר לעיל, בצבא הסובייטי אין הטנק נועד לשמש אמצעי-לחימה נ"ט במצבים תקינים. עם זאת, אין מר-ציאים מכלל אפשרות את הפעלתם של הטנקים לצורך זה בקרב-התקפה. לפי סיכומי הלחם מתבצעת במקרים כאלה הלחימה הנ"ט של הטנקים תמיד מתוך מצב-תנוחה; ורצוי — מתוך מארבים.

הטנקים כבסיס-אש. סגולתו העיקרית של הטנק הנה, כידוע, שילוב נשק (וכמוכן — שריון) עם תנועה. משום כך רואים את הפעלתם האפשרית של טנקים בקרב-התקפה-בתור בסיס-אש כדבר נדיר, אשר יוגבל למקרים של התקפה בשטח מבוטור, או הררי, או בנוי — ולמצבי צליחת מכשוליים (כשהדבר נוגע לאותם טנקים, החסרים כושר אמפיבי).

תמורה מהותית נתגבשה לסוף מלחמ"ע השניה בהרכבן האיכותי של קבוצות טנקי-סיוע-צמוד. ב-43—1942 היוו טנקים-קלים למעלה מ-20 אחוז — ואילו הכבדים לא חרגו מ-15 אחוז; במבצעי 1945 כמעט ונעלמו הקלים — בעוד שהטנקים הכבדים והבינוניים היוו את יסוד כוח-הסיוע-הצמוד בהתקפה.

כיצד הוגשם הלחם במציאות

כבר צוין כי אף בשלהי המלחמה חסרה בעוצבות-רגלים צפי-פות מספקת של טנקי-סיוע-צמוד — ונאלצו להגבירם ביחי-דות מתוך עוצבות-שריון עצמאיות של הארמיות וקבוצות-הארמיות. מבנן החדש של "דיביזיות-הרגלים-הממונעות" (ל-מעשה — דיביזיות ממונעות) של הצבא הסובייטי, המכילות שריון עצמי מספיק — וכן מיכון יחידות הרגלים שבתוכם, ברכב משורין עובר-בכל — נועדו לתקן בעתיד פגימה זו. פתרון דומה נקט אף בכל הצבאות המושפעים על-ידי תורת-הלחימה הסובייטית.